

ಶಾಂಕರ ಭಾಷ್ಯ ಸಮೇತ ಈಶಾವಾಸ್ಯ ಉಪನಿಷತ್ತು

ಸ್ವಾಮಿ ವೀರೇಶಾನಂದ

(ಮೂಲ, ಪದಾರ್ಥ, ಅನುವಾದ, ಶಂಕರಭಾಷ್ಯದ ಮೂಲ, ಶಂಕರಭಾಷ್ಯದ ಅನುವಾದ ಹಾಗೂ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು)

ಭಾಗ ೭

ಭಾಷ್ಯ : ಅತ್ರ ಆದ್ಯೇನ ಮಂತ್ರೇಣ ಸರ್ವ ಏಷಣಾ ಪರಿತ್ಯಾಗೇನ ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಕೋಕ್ತಾ ಪ್ರಥಮೋ ವೇದಾರ್ಥಃ 'ಈಶಾವಾಸ್ಯ ಮಿದಂ ಸರ್ವಮ್... ಮಾ ಗೃಧಃ ಕಸ್ಯ ಸ್ವಿದ್ಧನಮ್' (ಈಶಾವಾಸ್ಯ. ೧) ಇತಿ | ಅಜ್ಞಾನಾಂ ಜಿಜೀವಿಷೂಣಾಂ ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಠಾ ಅಸಂಭವೇ 'ಕುರ್ವನ್ನೇವೇಹ ಕರ್ಮಾಣಿ ಜಿಜೀವಿಷೇತ್' (ಈಶಾವಾಸ್ಯ. ೨) ಇತಿ ಕರ್ಮನಿಷ್ಕೋಕ್ತಾ ದ್ವಿತೀಯೋ ವೇದಾರ್ಥಃ | ಅನಯೋಶ್ಚ ನಿಷ್ಕಯೋಃ ಭಾಗಃ ಮಂತ್ರದ್ವಯಪ್ರದರ್ಶಿತಯೋಃ ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕೇ ಅಪಿ ದರ್ಶಿತಃ | 'ಸೋಽಕಾಮಯತ ಜಾಯಾ ಮೇ ಸ್ಯಾತ್' (ಬೃ. ಉ. ೧:೪:೧೭) ಇತ್ಯಾದಿನಾ ಅಜ್ಞಸ್ಯ ಕಾಮಿನಃ ಕರ್ಮಾಣಿ ಇತಿ | 'ಮನ ಏವ ಅಸ್ಯ ಆತ್ಮಾ ವಾಗ್ ಜಾಯಾ' (ಬೃ. ಉ. ೧:೪: ೧೭), (ಬೃ. ಉ. ೧: ೫: ೨) ಇತ್ಯಾದಿವಚನಾತ್ ಅಜ್ಞತ್ವಂ ಕಾಮಿತ್ವಂ ಚ ಕರ್ಮನಿಷ್ಠಸ್ಯ ನಿಶ್ಚಿತಮ್ ಅವಗಮ್ಯತೇ | ತಥಾ ಚ ತತ್ಪಲಂ ಸಪ್ತಾನ್ನಸರ್ಗಃ ತೇಷು ಆತ್ಮಭಾವೇನ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪ ಅವಸ್ಥಾನಮ್ | ಜಾಯಾದಿ ಏಷಣಾತ್ರಯಸಂನ್ಯಾಸೇನ ಚ ಆತ್ಮವಿದಾಂ ಕರ್ಮನಿಷ್ಠಾ ಪ್ರಾತಿಕೂಲ್ಯೇನ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪನಿಷ್ಠೈವ ದರ್ಶಿತಾ | 'ಕಿಂ ಪ್ರಜಯಾ ಕರಿಷ್ಯಾಮೋ ಯೇಷಾಂ ನೋಽಯಮಾತ್ಮಾಯಾಂ ಲೋಕಃ' (ಬೃ. ಉ. ೪:೪:೨೨) ಇತ್ಯಾದಿನಾ |

ಇಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ, ಈ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ 'ಈಶಾವಾಸ್ಯ ಮಿದಂ ಸರ್ವಮ್.. ಮಾ ಗೃಧಃ ಕಸ್ಯ ಸ್ವಿದ್ಧನಮ್' (ಈಶಾವಾಸ್ಯ, ೧) - 'ಈ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಏನೇನು ಚಲಿಸುವ ಗುಣವಿರುವುದು ಇದೆಯೋ ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಎಲ್ಲರ ಆತ್ಮನಾಗಿರುವ ಪರಮೇಶ್ವರನಿಂದ ಆವರಿಸಿಬಿಡಬೇಕು' ಎಂಬ ಮೊದಲನೆಯ ಮಂತ್ರದ ಮೂಲಕ ಮೊದಲ ವೇದಾರ್ಥವಾದ (ಈ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ತಾತ್ಪರ್ಯ) ಎಲ್ಲ ಆಸೆಗಳ ಪರಿತ್ಯಾಗದ ಮೂಲಕ ಲಭಿಸುವ ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ಕರ್ಮಮಾಡುತ್ತಲೇ ಜೀವಿಸಲು ಇಚ್ಛೆಪಡುವ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಇಡುವುದು ಅಸಂಭವ. ಅಂತಹವರಿಗಾಗಿ ಎರಡನೆಯ ವೇದಾರ್ಥವನ್ನು (ಉಪನಿಷತ್ತು ಕರ್ಮಿಗಳಿಗೆ ಹೇಳಿರುವ ಎರಡನೆಯ ಉಪದೇಶ) 'ಕುರ್ವನ್ನೇವೇಹ ಕರ್ಮಾಣಿ ಜಿಜೀವಿಷೇತ್' (ಈಶಾವಾಸ್ಯ, ೨) - 'ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಲೇ ನೂರು ವರುಷಗಳ ಕಾಲ ಜೀವಿಸಲು ಇಚ್ಛಿಸಬೇಕು' ಎಂಬ ಎರಡನೆಯ ಮಂತ್ರದ ಮೂಲಕ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ಎರಡು ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿರುವ ಎರಡು ನಿಷ್ಠೆಗಳ (ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಠೆ ಮತ್ತು ಕರ್ಮನಿಷ್ಠೆ) ಭಾಗವನ್ನು ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕ ಉಪನಿಷತ್ತು ಕೂಡ ತೋರಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ. 'ಸೋಽಕಾಮಯತ ಜಾಯಾ ಮೇ ಸ್ಯಾತ್' - 'ನನಗೆ ಹೆಂಡತಿ ಯಾಗಲಿ ಎಂದು ಅವನು ಬಯಸಿದನು' (ಬೃ.ಉ. ೧.೧೪.೧೭) ಮುಂತಾದ ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಕಾಮಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಕರ್ಮಗಳು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. 'ಮನ ಏವ ಅಸ್ಯ ಆತ್ಮಾ ವಾಗ್ ಜಾಯಾ' (ಬೃ. ಉ. ೧:೪: ೧೭), (ಬೃ. ಉ. ೧: ೫: ೨) - 'ಜ್ಞಾನಿಯಾದವನಿಗೆ' ಮನಸ್ಸೇ ಆತ್ಮವಾಗಿಬಿಡುವುದು; ಮಾತೇ ಪತ್ನಿಯಾಗಿ ಬಿಡುವುದು' ಮುಂತಾದ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠನಾಗಿರುವವನಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಅಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಆಸೆಗಳು ಇರುತ್ತವೆ ಎನ್ನುವುದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಕರ್ಮಗಳ ಫಲವಾಗಿ ಸಪ್ತಾನ್ನವು (ಏಳು ಬಗೆಯ ಅನ್ನಗಳು) ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗುತ್ತವೆ. (ಎಲ್ಲರೂ ತಿನ್ನುವ ಅನ್ನ, ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಕೊಡುವ ಎರಡು ಬಗೆಯ ಅನ್ನಗಳು, ಮನಸ್ಸು, ಮಾತು, ಪ್ರಾಣ ಎಂಬ ಭೋಗಸ್ಥಾನಗಳು, ಹಾಲು - ಹೀಗೆ ಏಳು ಅನ್ನಗಳನ್ನು ಕರ್ಮಗಳ ಫಲವೆಂದು ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕ ಉಪನಿಷತ್ತು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ.) ಅಜ್ಞಾನಿಯಾದವನು 'ಅವುಗಳೇ ತಾನು' ಎಂದುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೇ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ತಾದಾತ್ಮ್ಯಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಸ್ಥಿತಿ ಇದು. ಆತ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳು ಹೆಂಡತಿ ಮುಂತಾದ ಮೂರು ಆಸೆಗಳನ್ನು ಪರಿತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ, ಕರ್ಮನಿಷ್ಠೆಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು (ಅದೇ ತಾನು ಎನ್ನುವ ತಾದಾತ್ಮ್ಯಭಾವ) ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ಅದನ್ನು ಕೂಡ ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ: 'ಕಿಂ ಪ್ರಜಯಾ

ಕರಿಷ್ಯಾಮೋ ಯೇಷಾಂ ನೋಽಯಮಾತ್ಮಾಯಂ ಲೋಕಃ' (ಬೃ. ಉ. ೪:೪:೨೨)' - 'ನಮಗೆ ಈ ಆತ್ಮವೇ ಲೋಕವಾಗಿದೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ, ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು, ನಾವು ಏನುತಾನೇ ಮಾಡೋಣ?'

ಭಾಷ್ಯ : ಯೇ ತು ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಠಾಃ ಸಂನ್ಯಾಸಿನಃ ತೇಭ್ಯಃ 'ಅಸುರ್ಯಾ ನಾಮ ತೇ' (ಈಶಾವಾಸ್ಯ, ೩) ಇತ್ಯಾದಿನಾ ಅವಿದ್ವಾನ್ ನಿಂದಾದ್ವಾರೇಣ ಆತ್ಮನೋ ಯಾಥಾತ್ಮ್ಯಮ್ 'ಸ ಪರ್ಯಗಾತ್' (ಈಶಾವಾಸ್ಯ, ೮) ಇತ್ಯೇತದಂತೈಃ ಮಂತ್ರೈಃ ಉಪದಿಷ್ಟಮ್ | ತೇ ಆತ್ರ ಅಧಿಕೃತಾ ನ ಕಾಮಿನ ಇತಿ | ತಥಾ ಚ ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರಾಣಾಂ ಮಂತ್ರೋಪನಿಷದಿ | 'ಅತ್ಯಾಶ್ರಮಿಭ್ಯಃ ಪರಮಂ ಪವಿತ್ರಂ ಪ್ರೋವಾಚ ಸಮ್ಯಗ್ ಋಷಿಸಂಘಜುಷ್ವಮ್' (ಶ್ವೇ. ಉ. ೬: ೨೧) ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಭಜ್ಯ ಉಕ್ತಮ್ | ಯೇ ತು ಕಾಮಿನಃ ಕರ್ಮನಿಷ್ಠಾಃ ಕರ್ಮ ಕುರ್ವಂತ ಏವ ಜಿಜೀವಿಷವಃ, ತೇಭ್ಯಃ ಇದಮುಚ್ಯತೇ - 'ಅಂಧಂ ತಮಃ' (ಈಶಾವಾಸ್ಯ, ೯) ಇತ್ಯಾದಿ |

ಯಾರು ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಠರಾದ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳೋ ಅವರಿಗಾಗಿ 'ಅಸುರ್ಯಾ ನಾಮ ತೇ' - 'ಅಸುರರಿಗೆ ಸೇರಿದ ಆ ಲೋಕಗಳು ಕುರುಡುಗತ್ತಲಿನಿಂದ ಆವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.' (ಈಶಾವಾಸ್ಯ, ೩) ಎಂಬ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅವಿದ್ಯಾ ವಂತರನ್ನು ನಿಂದನೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಇದಾದ ಮೇಲೆ 'ಸ ಪರ್ಯಗಾತ್' (ಈಶಾವಾಸ್ಯ, ೮) - 'ಅವನು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವನು' ಎಂಬ ಮಂತ್ರದವರೆಗೂ ಆತ್ಮನ ನಿಜವಾದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಉಪನಿಷತ್ತು ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತದೆ. ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಠರಾದ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೆ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಅರ್ಹತೆ. ಕಾಮಿಗಳಿಗೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಹತೆ ಇಲ್ಲ. ಇದೇ ರೀತಿ ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಠರಿಗೂ ಕರ್ಮನಿಷ್ಠರಿಗೂ ಇರುವ ವಿಭಾಗದ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರ ಶಾಖೆಯವರ ಮಂತ್ರೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೂ (ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರ ಉಪನಿಷತ್ತು) ಕಾಣ ಬಹುದು. ಅದು ಹೀಗಿದೆ: 'ಅತ್ಯಾಶ್ರಮಿಭ್ಯಃ ಪರಮಂ ಪವಿತ್ರಂ ಪ್ರೋವಾಚ ಸಮ್ಯಗ್ ಋಷಿಸಂಘ ಜುಷ್ವಮ್' (ಶ್ವೇ. ಉ. ೬: ೨೧) - 'ಋಷಿಗಳ ಸಮೂಹವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಆದರಿಸುವ ಪರಮ ಪವಿತ್ರವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಆಚಾರ್ಯನಾದ ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರನು ಎಲ್ಲ ಆಶ್ರಮಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮವಾದ ಸಂನ್ಯಾಸಾಶ್ರಮಿಗಳಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿದನು'. ಯಾರು ಕರ್ಮಕ್ಕೇ ಕಟ್ಟುಬಿದ್ದ ಕಾಮಿಗಳೋ ಅವರು ಕರ್ಮ ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಜೀವಿಸಲು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಂತಹವರಿಗಾಗಿ 'ಅಂಧಂ ತಮಃ' (ಈಶಾವಾಸ್ಯ, ೯) ಮುಂತಾದ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಭಾಷ್ಯ : ಕಥಂ ಪುನಃ ಏವಮ್ ಅವಗಮ್ಯತೇ, ನ ತು ಸರ್ವೇಷಾಮ್ ಇತಿ? ಉಚ್ಯತೇ | ಅಕಾಮಿನಃ ಸಾಧ್ಯಸಾಧನಭೇದ ಉಪಮರ್ದೇನ 'ಯಸ್ಮಿನ್ನರ್ವಾಣಿ ಭೂತಾನಿ ಆತ್ಮೈವಾಭೂದ್ವಿಜಾನತಃ | ತತ್ರ ಕೋ ಮೋಹಃ ಕಃ ಶೋಕ ಏಕತ್ವಮನುಪಶ್ಯತಃ' (ಈಶಾವಾಸ್ಯ, ೨) ಇತಿ ಯತ್ ಆತ್ಮೈಕತ್ವಜ್ಞಾನಮ್, ತನ್ನ ಕೇನಚಿತ್ ಕರ್ಮಣಾ ಜ್ಞಾನಾಂತರೇಣ ವಾ ಹಿ ಅಮೂಢಃ ಸಮುಚ್ಚಿಚೀಷತಿ | ಇಹ ತು ಸಮುಚ್ಚಿಚೀಷಯಾ ಅವಿದ್ವಾದಾದಿನಿಂದಾ ಕ್ರಿಯತೇ |

ಪ್ರಶ್ನೆ: ಕರ್ಮವು ಕೇವಲ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಹೇಳಿದ್ದು, ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಹೇಳಿದ್ದಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯ?

ಉತ್ತರ: ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇವೆ. ಕಾಮವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಜಯಿಸಿರುವ ಅಕಾಮಿಗಳು ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಸಾಧ್ಯ - ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು, ಸಾಧನ- ಅದನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಮಾರ್ಗ ಎಂಬ ಭೇದಭಾವನೆಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಾಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. 'ಯಸ್ಮಿನ್ ಸರ್ವಾಣಿ ಭೂತಾನಿ ಆತ್ಮೈವ ಅಭೂದ್ವಿಜಾನತಃ, ತತ್ರ ಕೋ ಮೋಹಃ ಕಃ ಶೋಕ ಏಕತ್ವಮನುಪಶ್ಯತಃ' (ಈಶಾವಾಸ್ಯ, ೨) - 'ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪರಮಾರ್ಥವಾದ ಆತ್ಮವನ್ನೇ ಯಾರು ನೋಡುತ್ತಿರುವವನೋ ಅವನಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಜೀವರಾಶಿಗಳು ಕೂಡ ಆತ್ಮವೇ ಆಗಿಬಿಡುತ್ತವೆ. ಆತ್ಮನ ಏಕತ್ವವನ್ನು ನೋಡುವ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನಿಗೆ ಶೋಕವಲ್ಲಿ, ಮೋಹವಲ್ಲಿ? (ಶೋಕಮೋಹಗಳು ಉಂಟಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ)' ಎಂದು ಇದೇ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿರುವ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಆತ್ಮವೊಂದೇ ಎಂಬ ಜ್ಞಾನವನ್ನು, ಕರ್ಮದ ಜೊತೆಗಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಉಪಾಸನಾ ಜ್ಞಾನದ ಜೊತೆಗಾಗಲಿ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯುಳ್ಳವನು ಯಾವನೂ ಕೂಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರನು. ಇಲ್ಲಾದರೋ (೯ನೆಯ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ) ಉಪಾಸನೆ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಗಳ ಸಮುಚ್ಚಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೇ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳನ್ನು ನಿಂದಿಸಿರುತ್ತದೆ. (ಆತ್ಮೈಕತ್ವಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಗಳ ಸಮುಚ್ಚಯವು ಈ ಮಂತ್ರದ ಉದ್ದೇಶವಲ್ಲ.)

ಭಾಷ್ಯ : ತತ್ರ ಚ ಯಸ್ಯ ಯೇನ ಸಮುಚ್ಚಯಃ ಸಂಭವತಿ ನ್ಯಾಯತಃ ಶಾಸ್ತ್ರತೋ ವಾ ತದಿಹ ಉಚ್ಯತೇ | ತತ್ ದೈವಂ ವಿತ್ತಂ ದೇವತಾವಿಷಯಂ ಜ್ಞಾನಂ ಕರ್ಮಸಂಬಂಧಿತ್ವೇನ ಉಪನ್ಯಸ್ತಂ ನ ಪರಮಾತ್ಮಜ್ಞಾನಮ್, 'ವಿದ್ಯಯಾ ದೇವಲೋಕಃ' (ಬೃ. ಉ.